МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

ISSN 2708-9908 Print
ISSN 2708-9916 Online

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

Збірник наукових праць

Педагогіка
Психологія
Фізична культура і спорт
Фізична реабілітація
Філологія
Історія

HUMANITIES BULLETIN

OF YURI KONDRATYUK NATIONAL UNIVERSITY

Scientific Publications Collection

Pedagogy
Psychology
Physical culture and sport
Physical rehabilitation
History
Philology

Випуск 1-2(7)

Присвячений 90-річчю Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Полтава – 2020

establishments. A set of research methods was used to solve the following tasks. Theoretical methods: theoretical analysis, generalization, systematization; empirical ones: surveys; statistical. The results of the survey done among the students of the National University "Poltava Polytechnic named after Yuri Kondratyuk" and Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University indicated that there was a scope for improving and developing social, flexible skills while studying the subject "Psychology". The students of the National University "Poltava Polytechnic named after Yuri Kondratyuk" (students of III, IV year, 48 people total) and Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University (first-year students, 76 people total) were the participants of the survey. According to its results the following data were received: the respondents identified the following topics: "Communication", "Groups", "Emotional and volitional sphere" as the relevant ones to the question "Which topics of the subject are, in your opinion, most focused on the development of social skills of the a future specialist?».Regarding to the question "What psychological and pedagogical, training tools were the most interesting for you and, in your opinion, contribute to the development of social skills of higher education students?" students admitted the following ones: their work in micro groups, the performance of essays, creative reports, work with metaphorical associative images, express exercises on the psychological relief. In the article psychological, pedagogical and training means of social skills development for youth in a modern educational institution are determined.

Key words: *social skills; development; future specialists; higher educational institution; discipline "Psychology".*

Стаття надійшла до редакції 22.11.2020 р.

УДК 159.923.4-057.875:378.4.015.31

ТЕМПЕРАМЕНТ – СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ ЗВО

Н. М. Атаманчук,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
e-mail: nina.atamanchuk@gmail.com

Стаття розкриває теоретичний аналіз та емпіричні дослідження темпераменту як невід'ємної складової творчого потенціалу студента ЗВО.

Виявлено, що творчими холериками є студенти спеціальностей: 227 Фізична терапія, ерготерапія; 015.00 Професійна освіта (Дизайн); 015.17 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості). Творчі студенти-сангвініки навчаються за спеціальностями: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа;015.04 Професійна освіта (Деревообробка); 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Творчі студенти-флегматики здобувають спеціальність 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Ці студенти здебільшого вказали один, рідко два види творчої діяльності, якою вони займалися. Студенти-меланхоліки навчаються за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Ключові слова:*темперамент; студент; заклад вищої освіти; творчість; спеціальність.*

Постановка проблеми. Успіх кожної людини залежить від того, в якій мірі риси її особистості будуть відповідати тим вимогам, які висуваються до неї обраною професією. А для цього потрібно добре знати свої індивідуально-психологічні властивості, зокрема темперамент. Творчий розвиток студентів залежить не тільки від інтелектуального розвитку та особливих здібностей, а і від рис характеру та темпераменту особистості.

Темперамент як сукупність психічних властивостей студента закладу вищої освіти (далі ЗВО) є невід'ємною складовою його творчого потенціалу. Кожна людина може займатися мистецтвом, головне – знайти «своє». Якщо студент знатиме властивості свого темпераменту, то зможе досягти високих результатів у своїй творчій діяльності. Проведене дослідження дало змогу виявити, що студенти різних спеціальностей із різними типами темпераменту знаходять шлях проявити і розвивати свої творчі здібності. Наявність у особистості здатності творчо переосмислити дійсність, передбачити результати творчої діяльності й створювати нові стає необхідною умовою її успішного професійного становлення.

Переконані, в умовах реформування ЗВО в Україні доцільним єрозвиток творчої компетенції майбутнього висококваліфікованого професіонала, з урахуванням його темпераменту, особливостей психіки з погляду професійної придатності. Під творчою креативністю фахівця, ми розуміємо високий розвиток професійної компетентності, коли людина здійснює професійну діяльність на творчій основі стабільно і безперервно [4, с.67].

Аналіз досліджень і публікацій. Спостерігаючи за людьми ми помічаємо їх індивідуальну своєрідність у рухливості, швидкості мовлення, виявленні почуттів. Одні з них рухливі, веселі, інші – повільні, холоднокровні, ще інші – дуже повільні й пасивні. Ці індивідуальні відмінності зумовлені їх темпераментом.

Темперамент (від лат. temperare – змішувати в належнихспіввідношеннях, підігрівати, охолоджувати, уповільнювати,керувати) характеризує динамічний бік психічних реакцій людини –їх темп, швидкість, ритм, інтенсивність[1, с.78].

Зміст темпераменту визначається світоглядом, характером, освітою. Темперамент є загальною характеристикою особистості, він накладає відбиток на всі сторони її психічного життя та професійну діяльність. Найяскравіше темперамент виявляється в емоційному житті та руховій сфері. Науковцями доведено, що темперамент суттєво впливає на формування багатьох важливих рис людини.

Існування індивідуальних відмінностей у психічній діяльності людини було помічено давно. Вивченням темпераменту займалися такі науковці як Арістотель, Ф. Галль, Гіппократ, Е. Кречмер, І. Павлов та інші.

К. М. Гуревич, Є. О. Климов, В. С. Мерлін досліджували, як люди з різними характеристиками нервової системи можуть досягти високої продуктивності праці.

Науковці доводять, що найменш сприйнятливими до змін є такі психофізіологічні характеристики людини, як властивості нервової системи. Залежно від змісту та умов діяльності сила, врівноваженість і рухливість нервової системи (темпераменту) особистості виявляються по-різному, відіграють позитивну або негативну роль. Там, де потрібна значна працездатність, витривалість, краще виявляє себе сильний тип нервової системи, а де слід виявити співчутливість, лагідність, краще виявляє себе слабкий тип нервової системи.

У кожного з типів темпераменту є свої недоліки: неврівноваженість холерика шкодить там, де потрібно виявити стриманість; надто повільний темп рухів, повільне, монотонне мовлення флегматика не сприяє успішності діяльності, де потрібно виявити рухливість; слабкість збудливості та гальмівні дії, властиві меланхоліку, призводять до нерішучості, боязкості; схильність сангвініка до захоплення новим, нудьги при одноманітній діяльності знижує активність, постійно викликає потяг до чогось нового, модного[3].

Формулювання цілей статті **–** з’ясувати професійно-творчий потенціал студентів ЗВО з різним типом темпераменту.

Виклад основного матеріалу**.** Нами було проведено дослідження у 2019-2020 рр. на базіНаціонального університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. У ньому брали участь 100 студентів ЗВО, які навчаються за спеціальностями: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа; 227 Фізичнатерапія, ерготерапія; 015.04 Професійна освіта (Деревообробка); 015.00 Професійна освіта (Дизайн); за спеціальністю (предметною спеціальністю)

014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології); за спеціальністю (спеціалізацією) 015.17 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості).

На першому етапі дослідження з метою визначення типу темпераменту студентів, ми застосували опитувальник Дж. Айзенка для визначення темпераменту.На другому етапі для з'ясуванняпрофесійно-творчого потенціалу студентів,ми використалиопитувальник розроблений нами.

Представимо результатиекспериментальногодослідження.

Подаємо опис отриманих результатів за опитувальником Дж. Айзенка (табл.1). Із 100 опитанихстудентів: 38,5 % – холерики; 29% – сангвініки; 10,5% – флегматики; 21% –меланхоліки.Звичайно, працюючизі студентами, викладач повинен пам'ятати, що в «чистому виді» темпераментизустрічаютьсярідко.

Таблиця 1

Визначення типу темпераменту студентів ЗВО у % від загальної кількості досліджуваних

Тип темпераменту			
Холерик	Сангвінік	Флегматик	Меланхолік
38,5	29	10,5	21

За допомогоюрозробленого нами опитуальникабуловиявлено, що студенти-холерики віддають перевагу зміні видів творчості. Часто не завершивши до кінця однієї роботи, переходять до іншої, або взагалі змінюють вид діяльності. Більшість опитаних студентів – холериків вказали улюбленим видом творчості малювання. Значний діапазон різнобічного розвитку особистості, її творчого потенціалу передбачає мистецтво. Воностворюєсприятливіумови для стимулювання і реалізаціїтворчогомислення та творчоїактивності.

Із опитаних досліджуваних,творчими холериками виявились студенти спеціальностей:227 Фізична терапія, ерготерапія; 015.00 Професійна освіта (Дизайн); 015.17 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості).

На другому місці за кількістю опитаних були сангвініки. Оскільки студенти-сангвініки урівноважені, рухливі, швидко збуджуються, але швидко вгамовуються, їм теж притаманна мінливість вподобань. Вони успішно виконують роботу у високому темпі, швидко переключають увагу та засвоюють матеріал. Але так само швидко втомлюються, втрачають інтерес при монотонній роботі, відволікаються чи поспішають.

На необхідність розвитку творчих здібностей людини в певному напрямі вказував Г. Ващенко, який говорив, що людина може, як той негідний Євангельський раб, закопати свої таланти у землю, не розвивати й не використовуватиїх. Вона може використовувати свій талант на добро або на зло. Все це залежить від її волі [2, с. 19].

Анкетування виявило, що дівчата – сангвініки віддають перевагу виготовленню декоративних прикрас із бусин та пластику, а хлопці – художній фотографії, створенню 3d моделей. Цікаво, що більшість опитаних сангвініків навчаються за спеціальностями: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа;015.04 Професійна освіта (Деревообробка); 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології).

Студент-сангвінік у будь-якій професійній діяльності може знайти собі застосування, що відповідає його інтересам, здібностям і навичкам. Таким чином, даний тип темпераменту можна назвати універсальним з позиції вибору спеціальності.

Опитані флегматики – урівноважені, спокійні, інертні. Вони виявились студентами спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Ці студенти здебільшого вказали один, рідко два види творчої діяльності, якою вони займаються. Було виявлено цікавий вид діяльності – татуювання та рисунок під татуювання. Так, зокрема, студент відмітив, що для роботи в цій галузі необхідне терпіння, «міцні нерви», урівноваженість. Серед опитаних дівчат, флегматики віддали перевагу вишивці, в’язанню спицями і гачком, плетінню з бісеру, оригаміта квілінгу.

Найменш творчими, за проведеним дослідженням, були меланхоліки. Такі студенти сором’язливі за натурою, невпевнені у собі, своїх можливостях. Студенти-меланхоліки здобувають спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Для меланхоліка в професії важливо, щоб його досягнення як фахівця оцінювалися за якістю виконання, а не кількістю. Зовніпрофесіямеланхолікаможездаватися монотонною, але вона постійно повинна збагачуватийоготворчо та інтелектуально.

Отже, для підвищення результативності у професійно-творчій роботі важливо обирати спеціальність та вид творчості, враховуючи індивідуальні чинники. Творчим процесом і його розвитком важко керувати. Наші спостереження дані дають підстави стверджувати, якщо високий творчий потенціал має відповідні умови, він піднімається на ще вищий рівень. Якщо викладач ЗВО хоче розвивати креативність у студентської молоді, організовуючи творчу діяльність вінповинен враховувати індивідуально-психологічні властивості особистості. Діяльність викладача має спрямовуватись на розвиток у студентської молоді уміння переборювати

усталені схеми мислення, долатизвичнийспосіббаченнясвіту. У центрі уваги повинна бути творчість як здатністьстудента йтинестандартними шляхами розв'язаннярізних проблем зокрема, професійних.

Важливим фактором у творчій діяльності є вплив оточення на ту чи іншу особистість (одних – відволікає, інших – надихає). А також сприйняття результатів творчості оточуючими. Одні прагнуть у моменті інтенсивної творчостічергувати періоди самотності та спілкування, інші – чергують свій творчий процес із прогулянками на природі, для когось пік творчості настає вночі, а для іншого потрібен день.

Висновки. Вивчення особливостей темпераменту студента ЗВО передбачає розвиток його індивідуальності, створення педагогічних умов для його творчого росту, слугує фактором індивідуально-професійного самовираження молодої людини, формує професійні інтереси, які виступають регуляторами становлення фахівця як творчої особистості.

Дослідження науковців та наші власні спостереження дають всі підстави стверджувати, що найпоширенішим способом пристосування темпераменту до вимог професійної діяльності є формування індивідуального стилю поведінки (специфічних, адекватних тактик, стратегій виконання виробничих завдань) та прояв творчого потенціалу фахівця певної спеціальності.

Отже, індивідуально-психологічні властивості студента ЗВО є важливою складовою його творчого потенціалу. Тому, в професійній орієнтації і підготовці до праці та суспільної діяльності молоді необхідно враховувати особливості темпераменту.

Серед перспектив подальших досліджень на увагу заслуговує вивчення особливостей темпераменту у професійній орієнтації учнів старшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Атаманчук Н. М. Психологія: Конспект лекцій. 2-е вид., випр. і доп. Полтава: Видавництво «Сімон», 2016. 244 с.

2. Лінєвич К. Проблема творчості в дослідженняхвітчизняних та зарубіжнихучених: понятійний аспект. *Рідна школа*. 2008. №11. С. 19-22.

3. Русанов В.М. О природе темперамента и его месте в структуре индивидуальных свойств человека. *Вопросы психологии*. 1985. № 1. С. 14-18.

4. Яланська С. П., Атаманчук Н. М. Проблема развития творче ской компетентности педагога. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Ceskarepublika, Nemoros. 2015. №4. С. 67-72.

Atamanchuk N.M.

TEMPERAMENT IS A COMPONENT OF THE PROFESSIONAL AND CREATIVE POTENTIAL OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article is related to the theoretical analysis and empirical study of temperament as an integral part of the creative potential of a student of higher education institutions. The study was carried out in two stages. In the first stage of the study, in order to determine the type of temperament of students, we used the J. Eysenckquestionnaire to determine temperament. In the second stage, to find out the professional and creative potential of students, we used a questionnaire developed by us. Among the surveyed students, the most choleric, a little less sanguine, even less phlegmatic and the least melancholic.

It was found that students of different specialties with different types of temperament find a way to show and develop their creative abilities. It is established that creative cholerics are students of the following specialties: 227 Physical therapy, occupational therapy; 015.00 Professional education (Design); 015.17 Professional education (Technology of light industry products); Creative sanguine students study in the following specialties: 029 Information, library and archival affairs; 015.04 Professional education (Woodworking); 014.10 Secondary education (Labor training and technology). Creative phlegmatic students major in 014.10 Secondary education (Labor training and technology). These students mostly indicated one, rarely two types of creative activity in which they were engaged. Melancholic students major in 029 Information, Library and Archival Affairs. We are convinced that the most common way to adapt temperament to the requirements of professional activity is to form an individual style of behavior (specific, adequate tactics, strategies for performing production tasks), which is due to adequate adaptation to activities, which is largely determined by the properties of the nervous system. Among the prospects for further research is the study of temperament in the vocational guidance of high school students.

Therefore, to increase productivity in professional and creative work, it is important to choose a specialty and type of creativity, taking into account individual factors. An important factor in creative activity is the influence of the environment on a person (some - distracting, others - inspiring). As well as the perception of the results of creativity by others. Some seek to alternate periods of loneliness and communication in a moment of intense creativity, others - alternate their creative process with walks in nature, for some the peak of creativity comes at night, and for others it takes a day.

Keywords: *temperament; student; higher education institution; art; specialty.*

Стаття надійшла до редакції 7.11.2020 р.